

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ТЕХНОЛОГІЇ РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ
підготовки магістра
спеціальності 016 Спеціальна освіта
за спеціалізацією 016.01 Логопедія
освітньо-професійної програми Спеціальна освіта. Інклюзивна освіта

Силабус освітнього компонента «Технології раннього втручання» підготовки магістра, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія), за освітньо-професійною програмою Спеціальна освіта. Інклюзивна освіта.

Розробник: Брушневська Ірина Миколаївна, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: (Сидорук І. І.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри: (Кузава І.Б.)

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	<u>Галузь знань</u> 01 Освіта / Педагогіка <u>Спеціальність</u> 016 Спеціальна освіта <u>Спеціалізація</u> <u>016.01 Логопедія</u> <u>Освітньо-професійна програма</u> Спеціальна освіта. Інклюзивна освіта <u>Освітній рівень</u> другий (магістерський)	<u>Вибірковий</u>
Кількість годин / кредитів <u>120 / 4</u>		Рік навчання <u>1</u>
		Семестр <u>1-ий</u>
		Лекції <u>10 год</u>
		Практичні <u>14 год</u>
ІНДЗ: €		Самостійна робота <u>88 год.</u>
	Консультації <u>8 год.</u>	
	Форма контролю: <u>залік</u>	
Мова навчання	українська	

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

ППП: Брушневська Ірина Миколаївна

Науковий ступінь: кандидат педагогічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Контактна інформація: 0508762003, Brushnevskaya.Iryna@vnu.edu.ua

Дні занять: <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi>

III. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація курсу

Силабус освітнього компонента «Технології раннього втручання» є нормативним документом Волинського національного університету імені Лесі Українки, який розроблено кафедрою спеціальної та інклюзивної освіти на основі освітньо-професійної програми *Спеціальна освіта. Інклюзивна освіта* підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня відповідно до навчального плану для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія) денної форми навчання. Силабус укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС).

Вивчення освітнього компонента «Технології раннього втручання» передбачає розв'язання низки завдань професійної підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі спеціальної освіти відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, світових тенденцій та національного досвіду України, де передбачено різні форми організації освіти і соціалізації дітей.

Раннє втручання - це система комплексної міждисциплінарної (трансдисциплінарної) допомоги дітям з ризиком порушеного розвитку і дітям з обмеженими можливостями, від 0 до 4 років і їх сім'ям, в природних для них умовах, з метою максимальної реалізації їх потенціалу. Знання специфіки ранньої діагностики та підтримки розвитку дитини із порушеннями психофізичного розвитку, прикладних питань системи психолого-педагогічного супроводу дасть можливість корекційному педагогу організувати діагностично-корекційний процес з опорою на принципи ранньої корекції і компенсації порушення, удосконалити корекційно-розвивальну роботу з дітьми раннього віку та їхніми сім'ями.

2. Пререквізити

Для освоєння освітнього компонента «Технології раннього втручання» використовують знання, вміння і навички, сформовані у ході вивчення ОК «Спеціальна психологія», «Медико-біологічні основи вивчення порушень мовленнєвого розвитку», «Актуальні проблеми та методологія досліджень у спеціальній та інклюзивній освіті», «Теоретичні аспекти виявлення та компенсації мовленнєвих порушень», «Організація та надання логопедичних послуг у закладах дошкільної освіти».

Постреквізити. Освоєння даного освітнього компонента є необхідною основою для вивчення ОК «Інноваційні технології та методики логокорекційної роботи», «Організація та надання логопедичної допомоги у закладах загальної середньої та спеціальної шкільної освіти», виробничої практики на посаді вчителя-логопеда у закладах дошкільної освіти, виробничої практики на посаді вчителя-логопеда у закладах загальної середньої освіти, виробничої практики на посаді фахівця/консультанта інклюзивно-ресурсного центру (вчителя-логопеда) та ін., написання кваліфікаційної роботи.

3. Мета і завдання освітнього компонента

Метою освітнього компонента є набуття, систематизація та синтез знань стосовно проблематики надання ранньої допомоги дітям з обмеженими можливостями та їх сім'ям; формування наукового світогляду щодо психологічних чинників поведінки осіб з порушеннями психофізичного розвитку, вмінь самостійно проводити психодіагностичну і консультативну роботу з дітьми та їх сім'ями, зважено та відповідально підходити до вибору заходів для надання допомоги.

Завдання вивчення освітнього компонента - сформувати у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти:

- ✓ систему наукових знань про моделі надання комплексної допомоги дітям з обмеженими можливостями та їх сім'ям;
- ✓ навички аналізу документації: психологічної, педагогічної, медичної з метою вивчення історії розвитку особи та стану її здоров'я;
- ✓ навички вивчення причин виникнення, структуру ПМР; визначати тип і рівень їх складності;
- ✓ вміння створювати середовище, ефективне для розвитку мови, мовлення та комунікації з урахуванням індивідуальних потреб осіб з ПМР;
- ✓ вміння добирати методики для вивчення та оцінювання комунікації, особливостей мовленнєвого розвитку в осіб різних вікових категорій та дидактичні матеріали;
- ✓ ознайомити із процесом коучингу сімей, які мають особливі освітні потреби;
- ✓ навички забезпечення сприятливої психологічної атмосфери в процесі вивчення та оцінювання комунікації, особливостей мовленнєвого розвитку в осіб різних вікових категорій;
- ✓ досягти визначених силабусом ОК результатів навчання;
- ✓ розвинути у здобувачів освіти здатність до професійного саморозвитку.

4. Результати навчання (компетентності)

Відповідно до освітньо-професійної програми *Спеціальна освіта. Інклюзивна освіта* у ході вивчення освітнього компонента «Технології раннього втручання» у здобувачів вищої освіти необхідно сформувати загальні і фахові (спеціальні) компетентності, а саме:

ЗК-2. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК-3. Здатність працювати в команді.

ЗК-6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

СК-2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами (залежно від спеціалізації).

СК-3. Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвивальну, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.

СК-4. Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на засадах партнерства.

СК-5. Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Результати навчання (РН):

РН 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

РН 4. Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рівень освітньої підтримки.

РН 10. Відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

Soft skills (т. зв. «м'які навички», «соціальні навички», «універсальні навички» чи «навички успішності»): навички комунікації; здатність брати на себе відповідальність; вміння налагоджувати міжособистісні контакти; працювати в команді; розуміння важливості дедлайнів; здатність логічно і системно мислити; креативність; вміння прогнозувати, гнучкість, швидка адаптація до змін та інше.

Методи навчання: загальнонаукові й психолого-педагогічні методи; сучасні методи корекційного навчання: теоретико-інформаційні, практико-операційні, пошуково-творчі, методи організації самостійної роботи, контрольно-оцінювальні; традиційні та нетрадиційні методи навчання. Зокрема: 1) словесні (бесіда, розповідь, пояснення, диспут); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (вправа, практична робота) (за джерелом інформації); 2) індукція, дедукція; традиційна (за логікою викладу); 3) пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемний виклад, частково-пошукові, дослідницькі (за рівнем пізнавальної активності); 4) методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок (за основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання); 5) інтерактивні методи тощо.

5. Структура освітнього компонента

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практичні	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю / Бали
Тема 1. Концепція створення та розвитку системи раннього втручання в Україні. Створення середовища, ефективного для розвитку мови, мовлення та комунікації з урахуванням індивідуальних потреб осіб з ПМР	16	2	2	12		ДБ, РМГ/ (макс. кількість балів за практ. заняття – 12) \ 12
Тема 2. Основи раннього втручання. Супровід сім'ї. Розвиваюча взаємодія. Аналіз документації: психологічної, педагогічної, медичної з метою вивчення історії розвитку особи та стану її здоров'я.	18	2	2	12	2	ДС, РМГ, ІРС \12

Тема 3. Формування системи раннього втручання в різних країнах.	26	2	2	20	2	ДС, РМГ, ІРС \12
Тема 4. Сучасний стан та перспективи розвитку послуги раннього втручання в Україні. Методики для вивчення та оцінювання комунікації, особливостей мовленнєвого розвитку в осіб різних вікових категорій.	30	2	4	22	2	ДС, РМГ, ІРС \24
Тема 5. Формування політики раннього втручання. Забезпечення сприятливої психологічної атмосфери в процесі вивчення та оцінювання комунікації, особливостей мовленнєвого розвитку в осіб різних вікових категорій.	30	2	4	22	2	ТР, РМГ, ІРС \24
Всього годин / Балів	120	10	14	88	8	84
ІНДЗ						16
Всього годин / Балів	120	10	14	88	8	100

Примітки: ^{1/} Moodle, Zoom – може застосовуватися одна з платформ або їхній симбіоз для здобувачів освіти з індивідуальним планом навчання та/або під час реалізації освітнього процесу в Університеті у дистанційному режимі, відповідно до Положення про електронний курс освітнього компонента у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, наказів ректора

^{2/} *Методи та форми контролю:* ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/контрольна робота, Р – реферат, аналітичне есе, УО – усне опитування тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

1. Визначити існуючі моделі надання допомоги дітям з особливими освітніми потребами.
2. Основи прийняття професійних рішень фахівцями.
3. Розгорнутий аналіз відмінностей у поняттях «навичка» та «компетенція».
4. Профіль розвитку дитини, складений на основі міжнародної класифікації функціонування для дітей і підлітків.
5. Критерії формування реабілітаційної мети.
6. Критерії успішності реалізації індивідуальної реабілітаційної програми, індивідуальної освітньої програми.
7. Підготувати рекомендації для педагогів, які навчають дітей з особливими потребами, для оцінки ефективності індивідуальної освітньої програми.
8. Створити схему, загальний план, МКФ-ДП, вказати використані джерела (ресурси).
9. Створити схему взаємозв’язку чинників навколишнього середовища, ЕКОКАРТУ, обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).
10. Проаналізуйте вплив психологічного стану батьків на розвиток дитини. Обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).
11. Здійснити порівняльний аналіз 3 (медичної, соціальної та біопсихосоціальної) моделей надання допомоги дітям з особливими потребами Заповнити порівняльну таблицю та вказати використані джерела (ресурси).

12. Систематизуйте алгоритм надання професійної допомоги. Створіть схему та вкажіть використані джерела (ресурси).

13. Здійснити порівняльний аналіз систем оцінки ефективності втручання.

Примітки: Оцінювання тем для самостійної роботи, які виносяться на самостійне опрацювання здобувачами освіти і не розглядаються під час аудиторних занять, контролюються під час підсумкового контролю.

IV. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (навчальний проект)

Індивідуальне науково-дослідне завдання – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета науково-дослідного завдання: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування теоретичних знань із ОК, удосконалення навичок самостійної науково-дослідної діяльності.

Вид – науково-практичний проект: створення методичних рекомендацій «АЛГОРИТМ НАДАННЯ ПОСЛУГИ РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ»

Критерії оцінювання ІНДЗ

Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
Складання плану, чіткість і послідовність викладу матеріалу	2
Обґрунтоване розкриття змісту, форм та методів роботи щодо надання послуги раннього втручання.	10
Творчий підхід до виконання ІНДЗ	2
Якість оформлення роботи	2
Разом	16

V. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань здобувачів освіти з освітнього компонента «Технології раннього втручання» здійснюється на основі результатів поточного контролю знань згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки» (<https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>). Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Оцінювання здійснюється за **100-бальною** шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема опитування, захист проєктів, виступи на практичних заняттях, експрес-контроль, перевірка результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначено у *таблиці 2* силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. Результат самостійної роботи здобувачів вищої освіти (завдання для самостійного опрацювання) оцінюються під час практичних занять із відповідної теми і є складовою частиною загальної кількості балів за практичне заняття.

Залік науково-педагогічний працівник виставляє за результатами поточної роботи здобувача освіти без планування, проведення модульних контрольних робіт за умови, що здобувач освіти виконав ті види навчальної роботи, які визначено силабусом ОК (оцінювання за шкалою від 0 до 100).

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи.

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силабусом ОК, з метою підвищення оцінки не дозволяється. Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час написання самостійних робіт, ІНДЗ, складання заліку – заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до [«Кодексу академічної доброчесності»](http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf) Волинського національного університету імені Лесі Українки (URL: <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>).

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком, в онлайн режимі (за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, тощо, які передбачені програмою (силабусом) ОК. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передуює семестру початку вивчення освітнього компонента, або першого місяця від початку семестру, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки) <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>).

VI. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час *поточного контролю* за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом освітнього компонента «Технології раннього втручання» в діапазоні від 0 до 100 балів. Мінімальна позитивна кількість балів, як правило, – 60.

Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти набрав менше ніж 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку, як правило, – 100.

VII. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Робота на практичному занятті комплексно оцінюється науково-педагогічним працівником, враховуючі такі критерії: правильність одержаних відповідей; повнота та логічність відповіді; наявність висновків та ілюстративних прикладів.

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
10-12 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
6-9 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки
1-5 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
0 балів	Оцінюється відповідь здобувача освіти, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ.

1. Брушневська І.М. Психолого-педагогічне консультування сімей дітей із особливими освітніми потребами. *Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти*. Збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Луцьк, 2023. С. 33-36.

2. Брушневська І.М. Особливості організації індивідуального підходу в навчанні та вихованні дошкільників з типовим та порушеним розвитком. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. №4 (408). С. 118-125.

3. Брушневська І.М. Організації музичних занять для дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 31. Т. 2. С. 188–192.

4. Законодавство щодо впровадження системи раннього втручання в Україні, 2017. URL: <http://rvua.com.ua/laws/zakonodavstvo-shchodo-vprovadzhennya-sistemi-rannogo-vtruchannya-v-ukraini-61> (дата звернення: 17.07.2024).

5. Скрипка Н. Існуюча законодавча база з раннього втручання в Україні та поточна реформа. URL: <http://rvua.com.ua/media/412/a68b14492f7e5704f718f0a04c76eb90.pdf> (дата звернення: 17.07.2024).

6. Соломка О. М. Створення державної системи ранньої допомоги. Перспективи в розвитку спеціальної освіти. URL: <http://um.co.ua/8/8-3/8-32856.html> (дата звернення: 16.06.2024).

7. Формування політики раннього втручання : тренінговий модуль / Кол. авторів : Л. Ю. Байда, Є. Б. Павлова, О. Л. Іванова, Г. В. Кукуруза. К., 2017. 62 с.

8. Dunst, C. J., Hamby, D., Trivette, C. M., Raab, M., & Bruder, M. B. (2000). Everyday family and community life and children's naturally occurring learning opportunities. *Journal of Early Intervention*, 23, 151–164.

9. Meisels, S. J. & Shonkoff, J. P. (2000). Early childhood intervention: A continuing evolution. In J. P. Shonkoff & S. J. Meisels (Eds.), *Handbook of early childhood intervention* (second edition, pp. 3–31). New York: Cambridge University Press

Інформаційні ресурси

1. <http://www.european-agency.org/agency-projects/early-childhood-intervention>

2. https://www.unicef.org/earlychildhood/index_action.html

3. Individualized Family Service Plan Process Guidance Handbook. (2014). Educational and Developmental Intervention Services (EDIS) Comprehensive System of Personnel Development (2014). <http://ectacenter.org/eco/assets/pdfs/EDISIFSPProcessGuidanceHandbook.pdf>.

4. European Agency for Development in Special Needs Education, 2010. URL: https://www.europeanagency.org/sites/default/files/early-childhood-intervention-progress-and-developments_ECI-report-EN.pdf

5. Integrated Early intervention Teams. URL: www.integralevroeghulp.nl

1. Директорат дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/direktorati/direktorat-inklyuzivnoyi-ta-pozashkilnoyi-osviti>

2. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/>

3. <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

4. https://ispukr.org.ua/?page_id=331

Неформальна освіта:

1. <https://prometheus.org.ua/partnership/>

2. <https://vseosvita.ua/>

3. <https://vumonline.ua/>

4. <https://www.ed-era.com/>